

Spansk fluga *Lytta vesicatoria*

Spansk fluga är ingen fluga utan en skalbagge. Den innehåller substanser som använts inom medicinen och kunde därför köpas pulvriserad på svenska apotek fram till 1970-talet. Den Spanska flugan var spridd i sydligaste Sverige fram till början av 1900-talet, därefter minskade arten och idag är den bara känd från ett fåtal mycket små områden på mellersta Öland. Arten har minskat på grund av den stora förändring som skett i odlingslandskapet sedan 1800-talet och den är mycket nära att försvinna från Sverige.

En spansk fluga sittande på ett blad i solskenet Foto: Helena Lager

Hur ser den ut?

Spansk fluga tillhör en skalbaggsfamilj som heter oljebaggar. Den är stor för att vara en skalbagge, ca 1–2 cm, och har en vacker metallisk, grön färg. Om man rör de gröna täckvingarna kan de utsöndra en vätska som irriterar på huden. Den har även en stark och speciell doft som ska vara jämförbar med doften hos en mus.

Var finns den?

I Sverige är arten känd från Skåne, Halland, Öland och Gotland. För omkring hundra år sedan kunde den skådas i mycket stora antal i Skåne och på Öland, men de senaste åren är den bara känd från ett par små platser på mellersta Öland. I övrigt finns den ned till södra Europa och vidare österut. Den har sina rikaste förekomster i Östeuropa, vilket kan förklaras av att odlingslandskapet där liknar det vi hade i Sverige innan det förändrades.

Vad är Åtgärdsprogram för hotade arter?

Nära 2000 arter, cirka fem procent av Sveriges djur, växter och svampar är så hotade att de riskerar att dö ut. Huvudorsaken till att dessa arter är hotade är att deras livsmiljöer försvunnit, främst på grund av ändrad markanvändning. Vissa marker nyttjas idag hårdare än förr, andra nyttjas inte alls och växer igen.

Naturvårdsverket och Länsstyrelserna ska därför ta fram drygt 200 åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer (ÅGP). De flesta åtgärdsprogram är nya och omfattar tillsammans cirka 400 arter. ÅGP är en del av arbetet för att klara riksdagens miljökvalitetsmål, som exempelvis **Ett rikt odlingslandskap**, **Myllrande våtmarker**, **Ett rikt växt- och djurliv** och **Levande skogar**.

Vill du veta mer?

– kontakta din länsstyrelse.

Kontaktuppgifter

Länsstyrelsen Kalmar län
Regeringsgatan 1, 391 86 KALMAR
Telefon 010 223 80 00
www.lansstyrelsen.se/kalmar

Länsstyrelsen
Kalmar län

Livsmiljö för spansk fluga. Ett varmt soligt bryn med buskar och unga askar Foto: Mats Lindeborg

Hur lever den?

Spansk fluga är mycket solälskande och behöver ett småskaligt odlingslandskap med en mosaik av busk- och brynmiljöer, torra ängar och gårdsmiljöer. Den håller gärna till längs stenmurar och häckar. Skalbagger sitter på buskar och träd under soliga och vindstilla dagar i juni – juli. Den äter blad av ask, syren, liguster, skogstry och fläder. Spansk fluga lever i sitt larvstadium på vilda bin. Vilda bin, bortsett från humlor, lever inte i samhällen utan är solitära, dvs de lever ensamma. De gräver bohål på varma, sandiga och grusiga ytor. I dessa lägger de sina ägg tillsammans med pollen som de samlar till larven som föda. Den spanska flugans larv letar upp binas bon i vilka den kryper ned och äter upp biägget och det pollen och nektar som var ämnat för bilarven.

Sandig mark i soligt vindskyddat läge där solitära bin lätt kan gräva boplatser som hålls uppvärmda av solen. Grustäkter är utmärkta bomiljöer för vildbin Foto: Mats Lindeborg

Använts inom medicinen

Spanska flugan har haft medicinsk användning och den innehåller ett gift som heter kantaridin. Det användes redan från antiken mot sjukdomar. I plåster gav giftet upphov till brännblåsor och med varet förmodades sjukdomar försvinna ut ur kroppen. I små doser har det använts som afrodisiakum och i större dess-

värre även som mordvapen eftersom höga doser är dödliga för människan.

Hoten mot spanska flugan

I hela Nordeuropa har det skett en kraftig tillbakagång av oljebaggar. Det förklaras hänga samman med förändringen av det gamla bondesamhället till dagens industrialiserade storjordbruk. Minskning av ängsmarker genom igenväxning eller omföring till åkermark, ökad användning av konstgödsel och kemisk skadedjursbekämpning är bara några faktorer som drabbat den spanska flugan hårt. I synnerhet har solitära bin minskat ytterst kraftigt på grund av förändringen. Eftersom de utgör basen för den spanska flugans livscykel försvinner artens överlevnadsmöjligheter. Öland har varit något mindre utsatt för jordbruksförändringen jämfört med andra svenska landskap, vilket förklarar varför spanska flugan och solitära bin lyckats hålla sig kvar där längre.

Hur kan jag gynna spansk fluga?

- Gamla igenväxta, öppna, torra ängsmarker röjs så att det skapas en mosaik av öppen mark, buskar, buskbryn samt små och stora träd. En del ask, syren, skogstry, liguster och fläder måste lämnas kvar på solbelysta platser så att skalbaggen har något att äta.
- Solexponerad, blottad sand och grus gynnar bomöjligheterna för solitära bin. Finns det sandiga – grusiga marker eller grustäkter i området har bina tillgång till mycket värdefulla boområden. Om växttäckningen rivs upp på små ytor med markstörning, skrapning eller tramp från kreatur så bevaras bomiljöerna.
- Vilda bin lever av pollen och nektar och kräver mycket blommande växter. Därför behövs slåtter eller bete på ängsmarkerna. Om marken betas ska man inte stödutfodra eftersom det då kommer in näring på marken som missgynnar växtligheten. Betet ska vara varsamt. Om blomorna betas bort har inte bina någonstans att hämta pollen. Är du osäker på vilket betestryck som är lämpligast – kontakta din länsstyrelse om råd.
- Kontakta Länsstyrelsen om du tror att du har hittat den spanska flugan så ökar vår kunskap. Vi kan också hjälpa till med åtgärder samt ge råd om hur man bäst kan gynna arten.

Lite fakta om våra skalbaggar

- Nästan 4500 olika skalbaggsarter är påträffade i Sverige. Över 800 arter är med i den svenska rödlistan över arter som är utrotningshotade eller minskar i landskapet.
- I hela världen är ca 2500 olika arter av oljebaggar kända. I Sverige har sex olika arter påträffats och alla utom en är med i rödlistan.
- Alla svenska oljebaggar lever sitt larvstadium hos solitära bin.